

درس سوم منطق پایه دهم انسانی

مهدیه شریفی پور دبیر منطق

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۴۰۱

www.mozdars.com

درس سوم

مفهوم و مصداق

مای درس

کتاب روانه روزی چهار

www.madani.ir

اهداف کلی:

- ۱- آشنایی با مفهوم و مصداق
- ۲- آشنایی با مفهوم کلی و جزئی و اقسام آنها
- ۴- آشنایی با طبقه بندی مفاهیم.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.may.ir

اهداف جزئی: بعد از پایان درس فراگیر باید بتواند:

- ۱- مفهوم و مصداق را با ذکر مثال از یکدیگر تشخیص دهد .
- ۲- مفهوم جزئی را با ذکر مثال تعریف کند.
- ۳- مفهوم کلی را با ذکر مثال تعریف کند.
- ۴- نسبت های چهار گانه را با ذکر مثال بیان کند.
- ۵- مفاهیم را به درستی طبقه بندی کند.

در این درس به رابطه میان ذهن و عالم خارج می پردازیم و در واقع رابطه مفهوم و مصداق را بررسی می کنیم.

ابتدا مفهوم را به دو دسته جزئی و کلی تقسیم می کنیم. سپس رابطه میان مصادیق دو مفهوم کلی را بیان می نماییم و از این نسبت ها برای طبقه بندی مفاهیم استفاده می کنیم.

اصطلاحات جدید:

- مفهوم جزئی: مفهومی که مصداق آن کاملاً مشخص است و قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد.
- مفهوم کلی: مفهومی که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را دارد.
- رابطه تساوی: زمانی که مصادیق دو مفهوم کلی کاملاً یکی است.
- رابطه تباین: زمانی که هیچ مصداق مشترکی میان دو مفهوم کلی نباشد.
- رابطه عموم خصوص مطلق: مصادیق مفهوم عام تر همه مصادیق مفهوم خاص تر را در بر می گیرد.
- رابطه عموم خصوص من وجه: دو مفهوم کلی در برخی مصادیق اشتراک دارند و هر کدام یک سری مصادیق غیر مشترک دارند.

مای درس

www.my-dars.ir

در این درس:

به رابطه ذهن با عالم خارج یعنی مفهوم و مصداق خواهیم پرداخت.
مفهوم: معنا و تصویری که از کلمات در ذهن خود را، مفهوم گویند.

مفهوم = تصور = معنا = صورت ذهنی = ادراک ساده بدون حکم

مصداق: مثال و نمونه هر مفهوم را «مصداق» آن مفهوم می گویند. یا به عبارت دیگر به افراد یا اشیایی که در جهان خارج آن مفاهیم بر آن ها صدق می کند «مصداق» می گویند.

مثال:

برای مثال ما یک **تصوری** از کلمه انسان در **ذهن** خود داریم، که این همان **مفهوم** انسان است و مثال هایی که برای **مفهوم انسان در عالم خارج** وجود دارد «من و تو» **مصادیق** مفهوم انسان محسوب می شوند.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

مفهوم جزئی و کلی:

مفهوم جزئی:

- ۱- تنها بر یک مصداق «فرد» خارجی قابل انطباق است. «یک فرد در خارج» دارد.
- ۲- مفهومی است که مصداق آن کاملاً مشخص است .
- ۳- قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

نکته:

«همین» و «همان» نیز مانند «این» و «آن» اسم اشاره به حساب می آیند و باعث جزئی شدن مفاهیم پس از خود می گردند. مثل مفاهیمی چون همیز میز و همان میز جزئی محسوب می شوند.

مفهوم جزئی

مای درس

گروه آموزشی

www.maydars.com

مفهوم کلی:

مفهومی که قابلیت انطباق بر پیش از یک مورد را دارد. تمام مفاهیم به جز اسامی خاص و اسامی مورد اشاره با «این» و «آن» کلی محسوب می شوند.

به این ترتیب مفاهیم کلی عبارت اند از:

- ۱- مفاهیمی که مصادیق متعدد دارند؛ مانند میز، اسب، انسان.
- ۲- مفاهیم خیالی که مصادیق در خارج ندارند، مانند سپرغ، دیو
- ۳- مفاهیمی که مصادیق در خارج ندارند. و اصلا نمی توانند مصادیق داشت باشند، مانند شریک خدا، مثلث دایره ای.
- ۴- مفاهیمی که یک مصداق دارند و قابلیت آن را دارند که مصادیق متفاوتی داشته باشند. مثل مولود کعبه، تنها پیراهن علی،
- ۵- مفاهیمی که یک مصداق دارند و در واقعیت و ذهن نمی توانند مصادیق دیگری داشته باشند؛ اما ممکن است به اشتباه در ذهن برخی مصادیق متعدد داشته باشد. مثل واجب الوجود.

نکته:

آن چه در کلی بودن یک مفهوم اهمیت دارد قابلیت انطباق بر پیش از یک مصداق است. نه داشتن مصاق های متعدد.

مفهوم کلی ←

گروه آموزشی عصر

رابطه میان مصادیق دو مفهوم کلی:

«اگر رابطه دو مفهوم کلی را از لحاظ مصادیقشان مقایسه کنیم چهار حالت امکان وقوع دارد.»

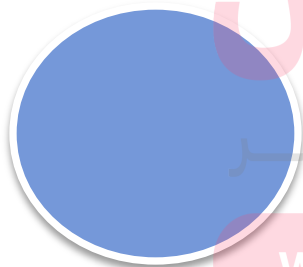
۱- تساوی:

زمانی که مصادیق دو مفهوم کلی کاملاً برابر باشد مانند:
انسان و متفکر،
مثلث و سه ضلعی.

اگر نسبت مصادیق و مفهوم تساوی باشد می توان گفت:

- ۱- هر انسان متفکر است
- ۲- هر متفکر انسان است.

انسان متفکر

www.my-dars.ir

دو دایره منطبق

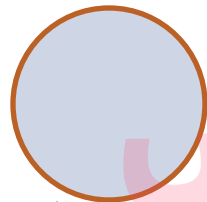
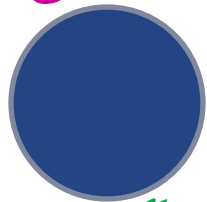

۲- تباین:

زمانی که هیچ اشتراکی میان مصادیق دو مفهوم کلی برقرار نباشد؛ مانند انسان و اسب

اگر نسبت مصادیق دو مفهوم باین باشد می توان گفت:

۱- هیچ انسانی اسب نیست.   اسب   انسان

۲- هیچ اسبی انسان نیست.

دو دایره ناسازگار

www.dars.ir

۳- عموم خصوص مطلق:

زمانی که یک مفهوم عام تر تمام مصادیق مفهوم خاص را در بر بگیرد؛ مانند ایرانی و آسیایی

اگر نسبت مصادیق دو مفهوم عموم خصوص مطلق می توان گفت:

۱- هر ایرانی آسیایی است.

۲- بعضی آسیایی ها ایرانی هستند.

۳- بعضی آسیایی ها ایرانی نیستند.

آسیایی

ایرانی

دو دایره متداخل «درون دیگری»

گروه آموزشی عصر

عموم خصوص من وجه:

زمانی که دو مفهوم دارای مصادیق مشترک باشند اما هر یک از آن ها مصادیقی نیز دارد که در دیگری وجود ندارد. مانند: ایرانی؛ دانش آموز

اگر نسبت مصادیق دو مفهوم عموم خصوص من وجه باشد، می توان گفت:

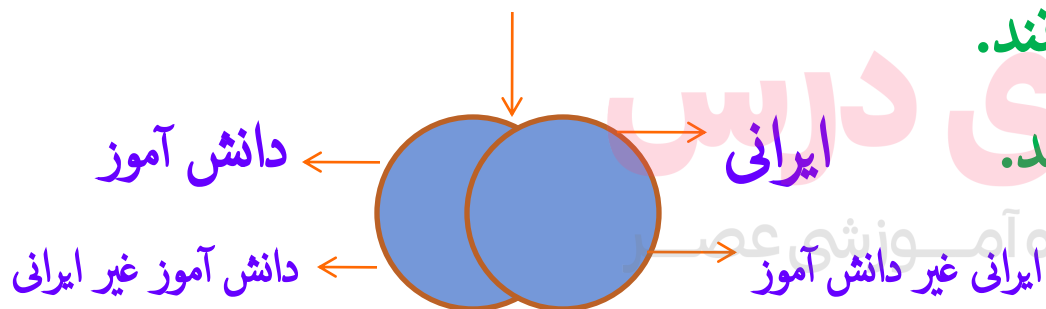
۱- بعضی ایرانی ها دانش آموز هستند.

۲- بعضی ایرانی ها دانش آموز نیستند.

۳- بعضی دانش آموزان ایرانی هستند.

۴- بعضی دانش آموزان ایرانی نیستند.

ایرانی دانش آموز

www.my-dars.ir

دو دایره متقاطع

نسبت های چهار گانه و طبقه بندی مفاهیم:

زمانی که مفاهیم را طبقه بندی می کنیم ، دو امر را مشخص می نمایم.

۱- وجوه اشتراک مفاهیم مشابه.

۲- وجوه افتراق مفاهیم غیر مشابه.

پرنندگان

خزندگان

پستانداران

دوزیستان

ماهی ها

مهره داران

جانوران «حیوانات»

بی مهره

جانداران

گیاهان

موجودات مادی

موجودات بی جان

موجودات

موجودات غیر مادی

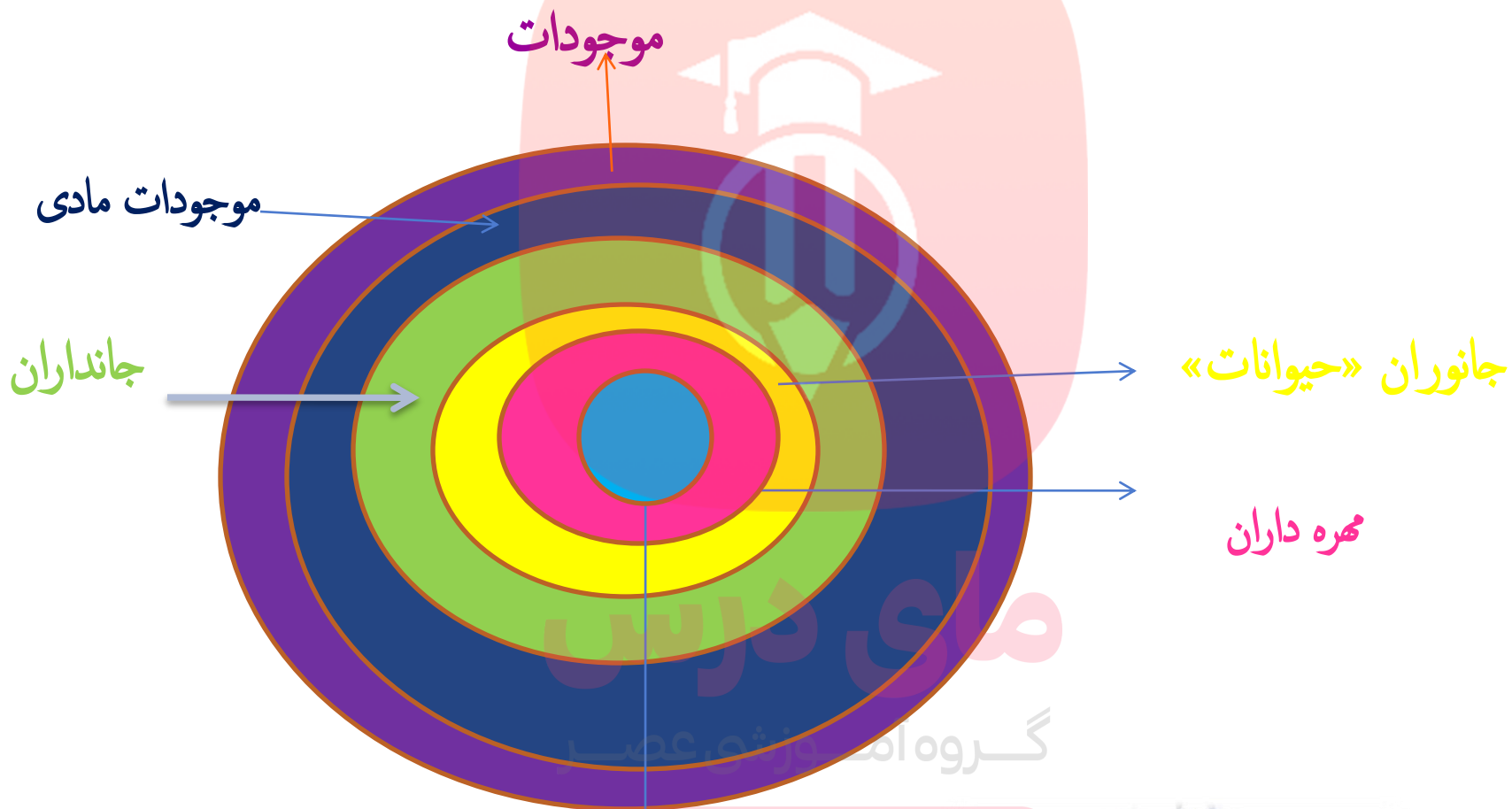

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

در هر طبقه بندی از مفهوم عام تر شروع می کنیم و به مفهوم خاص تر می رسم ، بنابراین هر طبقه از مفاهیم نسبت به مفاهیم طبقه دیگر رابطه عموم خصوص مطلق دارد.

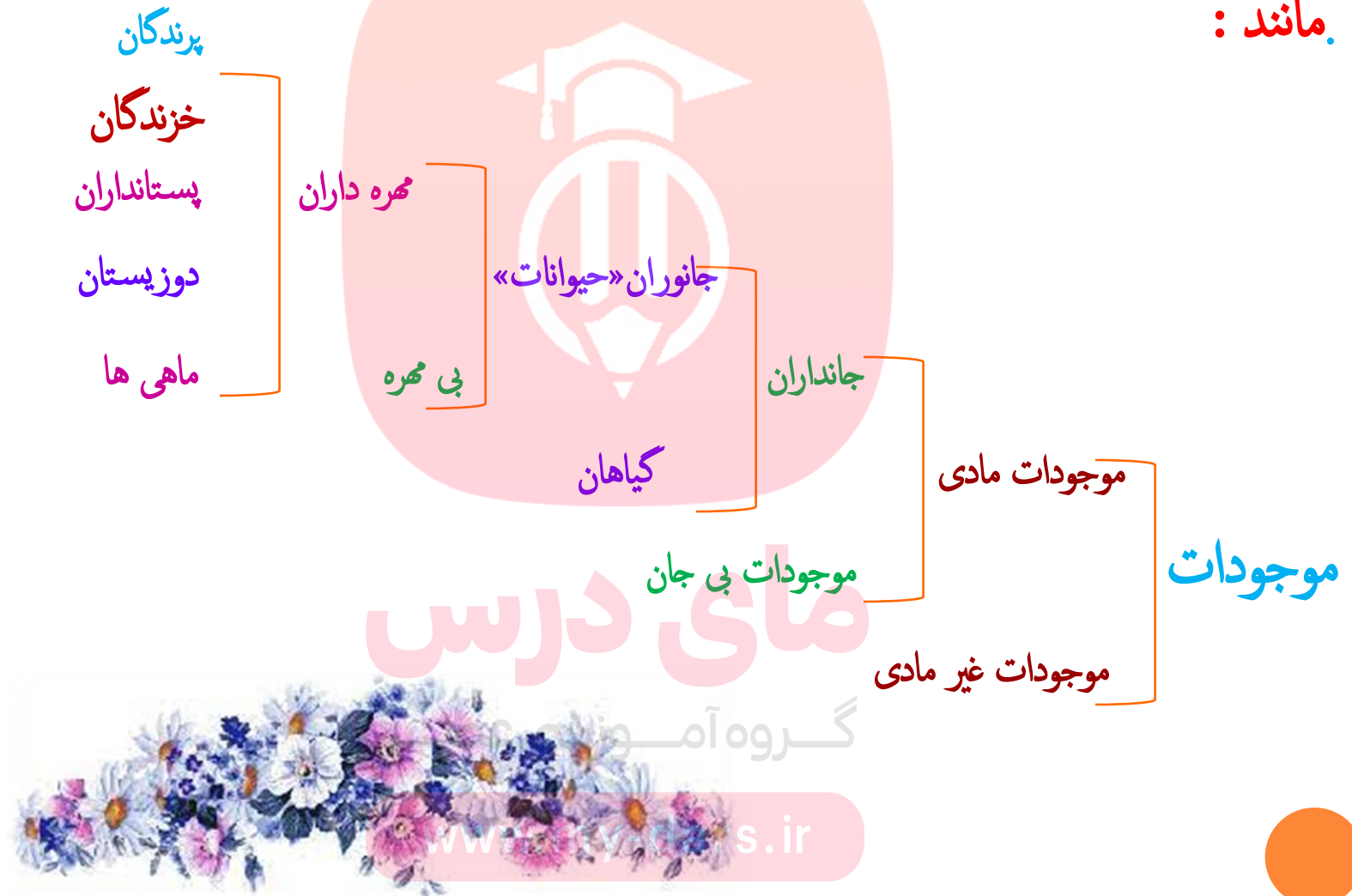

www.my-dars.ir

پرنده‌گان

اقسام مختلف یک مفهوم باید نسبت به یلدیگر رابطه تباین داشته باشند.
مانند :

۱- مفهوم جزئی را تعریف کرده و یک مثال بیاورید
تنها بر یک مصداق (فرد) خارجی قابل انطباق است. (یک فرد در خارج دارد). مفهومی
است که مصداق آن کاملاً مشخص است قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد.
مانند این تبت

۲- مفهومی که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد ؟ جزئی

۳- مفهوم کلی را تعریف کرده و یک مثال بیاورید . بر مصداق متعددی در خارج قابل
انطباق است . مفهومی است که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را دارد؛ خواه این
مورد، از موارد واقعی خارجی باشد یا از موارد فرضی (تخیلی و وهمی)

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

۱- مفهوم ..... مفهومی است که مصداق آن کاملاً مشخص است. **جزئی**

۲- مفهومی که قابلیت انطباق بر پیش از یک مورد را دارد؛ خواه این مورد، از موارد واقعی خارجی باشد یا از موارد فرضی، مفهوم ..... نامیده می شود. **کلی**

۳- نسبت ..... از نسبتهای چهارگانه ی است که دومفهوم آن از نظر محدوده مصداق برهم منطبقند. **تساوی**

مای درس

گروه آموزشی

www.maydars.ir

تعیین کنید کدام عبارت درست و کدام عبارت نادرست است.
۱- اقسام مختلف یک مفهوم باید نسبت به کدیگر رابطه تساوی داشته باشند.

نادرست

۲- مفاهیم گریه و کتاب هر دو مفاهیمی کلی هستند. **درست**

۳- مفهوم شکل یک تصور جزئی است. **نادرست**

مای درس

خدایا چنان کن سرانجام کار تو خوشنود باشی ما رستگار

از حسن توجه شما عزیزان سپاسگزارم

شریفی پور

پایان

مای درس

گروه آموزشی

